

■ با توجه به تجربه موفق همکاری‌های بین‌المللی بخش خصوصی ایران، آیا امکان انتقال این مدل‌ها به تعامل با عربستان سعودی وجود دارد و چه محدودیت‌های سیاسی، اقتصادی یا فناورانه ممکن است مانع آن شود؟

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، عربستان در زمینه تولید اتیلن ظرفیتی حدود ۱۸ تا ۲۰ میلیون تن دارد که از این میزان، حدود ۱۲ میلیون تن مربوط به انواع گریدهای پلی‌اتیلن است. با وجود اینکه ایران ظرفیت تولید حدود ۵ میلیون تن اتیلن دارد، اما هنوز قادر نیست تمامی گریدهای مورد نیاز بازار داخلی را تأمین کند. علاوه بر این، عربستان سالانه حدود ۷ میلیون تن پلی‌پروپیلن تولید می‌کند، در حالی که ظرفیت تولید پلی‌پروپیلن در ایران در برنامه هفتم توسعه به ۱۱ میلیون تن محدود شده است. اگرچه ایران دارای پروپان است، اما تولید پلی‌پروپیلن کافی برای پاسخگویی به نیاز صنایع پایین‌دستی و حمایت از بخش پلاستیک داخلی ندارد.

این وضعیت نشان می‌دهد که همکاری با عربستان می‌تواند در بخش‌هایی که این کشور توان فنی و تکنولوژیکی بالاتری دارد مانند پلیمرها، برای ایران به‌عنوان خریدار فرصت‌ساز باشد. در مقابل، در زمینه‌هایی مانند آروماتیک‌ها و آمونیاک، ایران ظرفیت تولید و دانش فنی کافی دارد و می‌تواند به نقش صادرکننده این محصولات به عربستان و بازارهای منطقه‌ای بپردازد. به این ترتیب، تعامل متقابل در زنجیره پتروشیمی، هم در تأمین نیازهای داخلی و هم در توسعه صادرات، می‌تواند به شکل بهینه‌ای مدیریت شود.

■ در صورت رفع موانع سیاسی، چه فرصت‌های اقتصادی و صنعتی برای توسعه همکاری ایران و عربستان در صنعت پتروشیمی قابل تصور است و چه مدل‌های همکاری در عین رقابت می‌تواند کارآمد باشد؟

قطعاً تحریم‌ها یکی از مهم‌ترین موانع توسعه صنعت پتروشیمی ایران و عدم عمق‌یابی این صنعت بوده است. در سطح جهان، برای رسیدن به عملکرد کامل یک پتروشیمی، ظرفیت تولید باید در همه حلقه‌ها متوازن باشد؛ یعنی از خوراک اولیه تا محصول نیمه نهایی و نهایتاً محصول نهایی صنعتی. در شرایط ایده‌آل، باید بتوانیم محصولات پایه را به شکل صنعتی و ارزش‌آفرین به بازار عرضه کنیم. در حال حاضر، ایران ظرفیت حدود ۹۰ میلیون تن را در صنعت پتروشیمی دارد، اما میزان تولید واقعی حدود ۴۵ میلیون تن است که از این مقدار، ۱۲ تا ۱۵ میلیون تن برای مصرف داخلی استفاده می‌شود و حدود ۳۰ میلیون تن نیز به صادرات اختصاص دارد. این نشان می‌دهد که عمق صنعت پتروشیمی ایران محدود است و زنجیره‌ها به شکل کامل توسعه نیافته‌اند. در مقابل، عربستان زنجیره‌های پتروشیمی خود را به صورت کامل توسعه داده و توانسته ارزش افزوده بیشتری برای کشور ایجاد کند.

از منظر صادرات، ایران سالانه حدود ۱۰ تا ۱۲ میلیارد دلار محصولات پتروشیمی صادر می‌کند، اما سهم پلیمرها تنها حدود یک و نیم تا دو میلیارد دلار است. این ظرفیت نشان می‌دهد که فرصت‌های گسترده‌ای برای همکاری و تکمیل زنجیره با عربستان وجود دارد. ایران می‌تواند نیازهای عربستان را تأمین کند و در مقابل، عربستان می‌تواند نیازهای ما را در زمینه تجهیزات صنعتی پوشش دهد. با توجه به دانش فنی و قیمت‌های به‌صرفه ایران در ساخت تجهیزات، همکاری متقابل در این حوزه کاملاً امکان‌پذیر است.

علاوه بر این، عربستان می‌تواند در ایران سرمایه‌گذاری کند و با استفاده از مکانیزم «تولینگ» (tooling) و مشارکت در خوراک مازاد واحدهای پتروشیمی، ظرفیت‌های خالی تولید را فعال کند. بدین ترتیب، ماشین‌آلات و سرمایه‌گذاری مشترک می‌تواند زمینه‌ساز شراکت دو کشور در دستیابی به بازار جهانی پتروشیمی شود و به توسعه صنعتی و اقتصادی هر دو کشور کمک کند. ▶

همچنین رفت‌وآمد فعالان اقتصادی و زواری ایرانی مانند سایر کشورها در جریان است، اما هنوز نتایج ملموسی در حوزه تجارت مستقیم حاصل نشده است. ظرفیت‌های قابل توجهی برای همکاری بین دو کشور وجود دارد؛ از جمله در زمینه‌های مواد غذایی، محصولات کشاورزی مانند پسته و خاویار، صنایع ساختمانی، کاتالیست‌ها و سایر حوزه‌های صنعتی. به همین خاطر، این زمینه‌ها می‌توانند مسیر تعامل کالایی و ایجاد تعادل تجاری میان ایران و عربستان فراهم کنند. با این حال، حتی در بخش محصولات سنتی که ایران در عربستان بازار داشته است، هنوز روابط تجاری مستقیم برقرار نشده و بخش عمده کالاهای از طریق امارات و سایر کشورها وارد عربستان می‌شود. این وضعیت نشان می‌دهد که راه‌اندازی همکاری‌های مستقیم با عربستان در گام اول ضروری است. ابتدا باید در حوزه کالاهایی که شناخته‌شده هستند و بازار بالفعل دارند، فعالیت آغاز شود. در غیر این صورت، به دلیل تمایل نداشتن عربستان یا کم‌علاقگی برخی تجار ایرانی، بازار به‌صورت ناپایدار باقی می‌ماند و سرمایه‌گذاری‌های تجاری با خطر ضرر و زیان مواجه می‌شوند. با شروع همکاری در این بازارها و تثبیت حضور در آنها، زمینه برای توسعه همکاری‌های گسترده‌تر در حوزه‌های صنعتی، از جمله پتروشیمی فراهم خواهد شد و امکان تبادل اطلاعات و تعادل تجاری میان دو کشور به‌طور پایدار ایجاد می‌شود.

